

УДК 32(477)(4-672ЄС)

А. В. Мазур, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного та митного
права Академії митної служби України

**МИТНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС:
ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ**

*Проаналізовано зміст Угоди про асоціацію з ЄС, а саме положення розділу про торгівлю та митно-правові інститути. З'ясовано, що комплекс останніх зумовлено найпроблемнішими з погляду суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності питаннями зовнішньої торгівлі. Виявлено конкретні приклади неавтентичності перекладу *acquis communautaire*, які регламентують сферу митних відносин.*

Ключові слова: митний простір; Угода про асоціацію; Європейський Союз; митні правила; Рамкова стратегія митного співробітництва.

*Проанализировано содержание Соглашения об ассоциации с ЕС, а именно положения раздела, посвященного торговле, таможенно-правовым институтам. Выяснено, что комплекс последних обусловлен, по мнению субъектов внешнеэкономической деятельности, самыми сложными вопросами внешней торговли. Выявлены конкретные примеры неаутентичности перевода *acquis communautaire*, регламентирующих сферу таможенных отношений.*

Ключевые слова: таможенное пространство, Соглашение об ассоциации, Европейский Союз, таможенные правила, Рамочная стратегия таможенного сотрудничества.

*In this paper there is analyzed a subject-matter of the European Union Association Agreement, as in the chapter on trade, customs and legal institutions. There is found a set of institutions to be stipulated by the most problematic issues of foreign trade from the point of view of entities of foreign economic activity. There is found specific examples of *acquis communautaire* translation non-authenticity, which regulate customs relations.*

Key words: customs area; the Association Agreement; European Union; customs regulations; customs cooperation strategy framework.

Постановка проблеми. На основі порівняльно-правового аналізу вітчизняного митного законодавства й Угоди, автентичних текстів іноземними мовами дослідити її митно-правові аспекти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відносини щодо українсько-європейського митного співробітництва досліджували Є. Гармаш, Я. Гудов, І. Даньков, С. Доротич, Ю. Капіца, Я. Кістанова, Ф. Клян, І. Коросташова, А. Мостовий, А. Мота, Є. Павленко, І. Панов, С. Перепьолкін, Т. Римська, С. Стебляк, В. Ченцов, Л. Чистоклетов та ін. Цій темі присвячено також навчальні видання: О. Вишнякова, Я. Добідовської, М. Івченко та ін. Попри суттєвий внесок науковців у розробку теорії і практики уніфікації національних та європейських митних правил лишаються поза увагою питання митно-правових складників Угоди, що, безумовно, заслуговують комплексного порівняльно-правового дослідження.

© А. В. Мазур, 2013

Мета статті – проаналізувати Угоду як джерело митного регулювання, що постало внаслідок досвіду поступової адаптації національного законодавства до вимог актів європейського митного права.

Виклад основного матеріалу. Вхідження України до існуючого європейського митного простору має відбуватися за правилами його функціонування й розвитку, а саме згідно з чинними в європейському політичному, економічному, безпековому та правовому просторі настановами, що, у свою чергу, обумовлюють тенденції його розвитку на засадах єдності [1, 57].

Поступову реалізацію євроінтеграційних прагнень Української Держави відображено в тексті Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом і його державами-членами (далі – Угода), з іншого. Її підписання здатне дати старт якісно новим відносинам політичної асоціації та економічної інтеграції, проте, як слушно зазначають дослідники, “амбіційність нового базового документа залежатиме, передусім, не стільки від його формальних ознак, скільки від закладення в його зміст ефективних інструментів практичної взаємодії, що забезпечуватимуть поступову фактичну інтеграцію України в європейській економічній та політичній простір” [2, 77].

Маємо першу реакцію фахівців-практиків митної справи на перспективи впровадження Угоди в механізм національного митного регулювання [3]. Мовиться, зокрема, про главу 5, присвячену митним питанням у поєднанні з правовими приписами щодо сприяння торгівлі (ст. 75–84 Угоди). Вважається, що саме розділ IV, до якого належить ця глава, становить найбільшу (80 %) [4] питому частку в документі. Зупинімося на окремих митно-правових аспектах Угоди з огляду на перспективи впровадження її приписів у національне законодавство. Щоправда, пам’ятаймо, що нижче наведено невичерпний перелік “точок дотику”, в яких договірні сторони прагнутимуть порозумітися [5, 108].

1. Зміни у сфері митного регулювання. Головна ідея – уніфікація митного контролю й проведення його в рамках єдиних правил і норм. Попри відповідність вітчизняних митних правил Кіотській конвенції та Угоді про застосування ст. VII ГАТТ має місце “негативна практика застосування законодавства українською митницею” [3], зокрема в частині митної оцінки імпортованих товарів, їх класифікації, застосування окремих критеріїв ризику, неоднозначного тлумачення норм законодавства.

Лишається, по суті, фікцією, з чим не можна не погодитись, інститут уповноважених економічних операторів, для яких актуальне визнання їхнього “привілейованого” статусу в країнах ЄС (ст. 80 Угоди, а саме п. (і), дає підстави сподіватися на вирішення цього питання: “...взаємно визнавати, де прийнятно і доцільно, уповноважених трейдерів...”).

Ст. 76 Угоди “Законодавство та процедури” передбачає, що підписанти прагнутимуть реалізації принципу стабільності та рівності торговельного й митного законодавства, а також пропорційності, прозорості, передбачуваності, недискримінаційності, об’єктивності, уніфікованості й ефективності митних процедур. Що, відповідно, дозволить (п. (b) ст. 76 Угоди) уникнути непотрібних або дискримінаційних навантажень на економічних операторів, запобігти шахрайству та надалі сприяти економічним операторам з високим рівнем відповідності законодавству, вводити й застосовувати (див. п. (k) ст. 76 Угоди) спрощені процедури для уповноважених трейдерів відповідно до об’єктивних та недискримінаційних критеріїв (останнє, безумовно, стосується так званих “уповноважених економічних операторів”).

2. Митна оцінка товарів (“визначення митної вартості”). Ідеться про відображення в Угоді базового правила щодо беззастережного дотримання вимог Угоди про застосування ст. VII ГАТТ-1994, вимоги виключення з митної практики мінімальної митної вартості. Зауважимо, що ч. 1 ст. 79 Угоди виконує своєрідну превентивну функцію: сторони правочину зобов’язуються неухильно дотримуватися зазначеного вище міжнародного митно-

вартісного стандарту. Ідея, вочевидь, у додатковій формалізації запобіжника, який унеможливить будь-які маніпуляції в частині визначення митної вартості товарів.

3. Використання єдиного адміністративного документа для митного декларування. Крім своєї форми, єдині адміністративні документи мають взаємокорелювати спосіб і процедуру заповнення.

4. Захист прав інтелектуальної власності. Слід вести діалог не лише про суто митний аспект, а саме повноваження органів доходів і зборів у даній сфері, які передбачає чинний Митний кодекс України: Міндоходів забезпечує ведення митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності на підставі заяв власників майнових прав на об'єкти авторського права і суміжних прав, торговельні марки, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин та географічні позначки; митниці зупиняють митне оформлення за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності. Як впливає з Додатка XV до Угоди, постане практична потреба протягом трьох років з дати набрання чинності Угодою впровадити у законодавство України положення двох актів: Регламенту Ради (ЄС) № 1383/2003 від липня 2003 р. щодо митних дій проти товарів, підозрюваних у порушенні окремих прав інтелектуальної власності та необхідних заходів проти товарів, що порушують такі права, без шкоди для результатів поточного перегляду права ЄС стосовно митного дотримання прав інтелектуальної власності, а також Регламенту Комісії (ЄС) № 1891/2004 від 21 жовтня 2004 р., який встановлює положення для імплементації Регламенту Ради (ЄС) № 1383/2003 від липня 2003 р.

5. Участь України в спільній транзитній системі відповідно до Конвенції про процедуру загального транзиту від 20 травня 1987 р. й Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами від 20 травня 1987 р. Їхні положення увійдуть до законодавства України протягом 1 року з дати набрання чинності Угодою.

Згідно із п. (с) ч. 4 ст. 76 Угоди Сторони мають забезпечувати співробітництво та координацію між усіма відповідними органами й агентствами на їхніх територіях з метою сприяння транзитним перевезенням та просуванню транскордонного співробітництва; сприяти співробітництву між уповноваженими органами та приватним сектором з питань транзиту.

За підтримки ЄС заплановано впровадити загальний стратегічний план митній адміністрації з метою наближення транзитного законодавства України, операційних процедур, систем інформаційних технологій щодо конвенцій ЕС/EFTA про спільні транзитні процедури та спрощення формальностей у торгівлі товарами для забезпечення майбутнього приєднання України до зазначених конвенцій та участі в спільній транзитній системі; реалізація відповідного проекту Twinning в українській митній адміністрації щодо застосування спільних транзитних та NCTS систем [6, 11].

6. Преференційні сертифікати про походження товарів. Для забезпечення передачі частини повноважень щодо сертифікації походження товарів від Торгово-промислової палати до митних органів доходів і зборів ст. 46 МКУ встановлено, що у разі вивезення товарів з митної території України сертифікат про походження товару з України видається "органом або організацією, уповноваженими на це відповідно до закону". Згідно з п. 14 ст. 544 МКУ митні органи доходів і зборів мають ще здійснювати верифікацію (встановлювати достовірність) сертифікатів про походження товарів з України та видавати у випадках, установлених чинними міжнародними договорами, сертифікати походження. Таким чином, із набранням чинності положення Угоди митні органи ЄС та України видаватимуть преференційні сертифікати про походження товарів форми EUR-1 відповідно до правил походження товарів, які є невід'ємною частиною Угоди. Відповідно до ст. 26 розділу IV Угоди "походження" означає, що товар підпадає під правила походження, викладені в Протоколі 1 до цієї Угоди ("Щодо визначення концепції "походження товарів" та методів адміністративного співробітництва").

Звісно, ми назвали не всі митні аспекти Угоди. До них слід зарахувати також питання встановлення “пропорційних і недискримінаційних” розмірів штрафів за вчинення порушень митних правил, митні формальності в перебігу спільного митного контролю, інформаційний обмін між митними установами ЄС та України тощо.

Безпосередньо пов'язане з митною та іншими складовими Угоди завдання справді автентичного перекладу актів ЄС державною мовою. Дійсно, “ні для кого не секрет, що Євросоюз виробив і активно використовує своє багатомовне аргю, далеке від мов Шекспіра, Бальзака, Гете чи Міцкевича. Складність і заплутаність мови договорів ЄС робить їх важкодоступними навіть для фахівців, які вільно володіють однією з офіційних мов Європейського Союзу” [7]. Не можна оминати й того факту, що на третьому десятилітті років, відколи Україна стала незалежною де-юре, недостатньо розвинута українська правова термінологія, що “часто залишається безглуздою (а іноді й помилковою за своєю суттю) калькою з російських “мовних лекал” [7].

“... Дозволю собі одну методологічну заувагу: на відміну від художнього перекладу, в перекладі юридичному та технічному використання синонімічного ряду не бажане, навпаки – одному іноземному терміну в ідеалі має відповідати один український. І це зрозуміло: використання різних українських синонімів для перекладу одного й того самого англійського слова спричинило б суцільну термінологічну плутанину” [8].

Автор наводить такі, що не вичерпують усе “розмаїття” мовних вад, “три приклади відвертої неадекватності українського тексту Угоди про асоціацію” [8]. Розбіжність юридично “автентичних” текстів здатне спричинити неабиякі негативні наслідки, які наразі можна лише передбачати. Водночас зроблено невтішний висновок щодо перспектив належної адаптації вітчизняного законодавства до актів права ЄС, “бо якщо український уряд не спромігся адекватно перекласти менш як тисячу сторінок УА (Угоди про асоціацію з ЄС. – *Прим. авт.*), виникають цілком обґрунтовані сумніви, чи спроможна українська влада належним чином імплементувати десятки тисяч сторінок правових актів ЄС, як це, власне, передбачає сама Угода” [8].

За умов практичної реалізації запланованого в разі підписання Угоди треба очікувати позитиву для вітчизняних суб'єктів господарської діяльності. Для цього згідно зі ст. 83 слід створити підкомітет з питань митного співробітництва, що проводитиме регулярні консультації та здійснюватиме моніторинг виконання й адміністрування гл. 5 Угоди. *Inter alia*, підкомітет: а) стежитиме за належним застосуванням гл. 5, а також протоколів № 1, 2 до цієї Угоди; б) прийматиме рішення про заходи і практичні кроки до імплементції гл. 5 і протоколів № 1, 2 до цієї Угоди, в тому числі щодо обміну інформацією та даними, взаємного визнання митного контролю та програм торгового партнерства, взаємно узгоджених вигод тощо.

Відповідно до ст. 84 Угоди наближення до митного законодавства ЄС здійснюватиметься поступово, як зазначено в Додатку XV до Угоди (згідно зі ст. 480 додатки і протоколи – невід'ємна частина Угоди).

“Після підписання Угоди про асоціацію МКУ слід доопрацьовувати, щоб привести його у відповідність до європейського права. Інакше ми просто не зможемо працювати з Європою й поставимо під загрозу вільну торгівлю” [9].

Передумова для належної змістовної адаптації основного вітчизняного митного закону до постулатів європейського митного права – пріоритети, визначені Рамковою стратегією митного співробітництва, схваленою та формалізованою у червні 2012 р. Згідно з нею “пріоритетом для Служби (Державної митної служби. – *Авт.*) залишається підтримка легального бізнесу та створення сприятливих умов для ведення бізнесу... Одним із пріоритетних питань співробітництва митних адміністрацій України та країн ЄС є обмін інформацією

(попередньою інформацією про товари, що переміщуються через митний кордон” [10, 12]. До слова, показовий ефект у сфері запобігання митним правопорушенням: “... на підставі відповідей, отриманих у результаті співпраці з країнами – членами ЄС, митними органами України задокументовано 680 адміністративних правопорушень, пов’язаних із незаконним переміщенням товарів на загальну суму 18 млн євро (30 % загальної вартості предметів правопорушень) [10, 13].

Відповідно до пп. 5 п. 4 Розпорядження КМУ № 73-р від 13.02.2013 р. з метою поглиблення торговельного та секторального співробітництва протягом 2013 р. Міністерству доходів і зборів України, Міністерству закордонних справ України, адміністрації Держприкордонслужби, Мінекономрозвитку належить уживати заходів до реалізації Дорожньої карти з імплементації Рамкової стратегії митного співробітництва на 2012–2014 рр. [11].

Дієвий організаційно-правовий механізм упровадження Угоди – діяльність Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС, про що свідчить її документ від 20 червня 2013 р. Для підготовки та сприяння імплементації Угоди Рада напрацювала низку предметних рекомендацій, одна з яких дістала назву “Спрощення митних процедур та торгівлі”.

Тож визначено, що сторони Угоди впроваджуватимуть Рамкову стратегію митного співробітництва між Україною та ЄС разом з відповідною Дорожньою картою на 2012–2014 рр., яка визначає конкретні пріоритети й заходи, зокрема: а) безпечність торговельних потоків; б) управління ризиками та боротьба з шахрайством; в) інвестиції в модернізацію митних служб [6, 10–11].

Наведене вище – це практичний інструмент підготовки до реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС до моменту набуття нею чинності. Порядок денний асоціації Україна – ЄС (ПДА), співпраця в рамках якого здійснюється з листопада 2009 р. ПДА визначає спільні дії сторін щодо діалогу у сферах зовнішньої політики, юстиції та безпеки, економічного й секторального співробітництва на принципах спільної з ЄС участі, відповідальності та оцінки. У Спільній заяві XVI саміту Україна – ЄС наголошено про важливість загального посилення імплементації ПДА та його швидкого оновлення. Національний план дій на 2013 р. щодо впровадження Програми економічних реформ (Указ Президента України від 12.03.2013 р. № 128 [12]) містить окремий розділ “Політична асоціація та економічна інтеграція України в ЄС”. “В інших розділах Національного плану дій також передбачено заходи у відповідних сферах, спрямовані на виконання ПДА та адаптацію законодавства України до законодавства ЄС” [13, 3].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, митним аспектам Угоди про асоціацію з ЄС належить вагоме місце в інших її правових приписах. У разі повноцінної реалізації норм-деклараций її гл. 5 може бути сформовано комплекс передумов для інтеграції української митної системи в європейську, з плином часу – на умовах митного союзу.

Як слушно зазначають автори Рамкової стратегії митного співробітництва, Україна і ЄС – важливі сусіди з політичних, економічних і географічних причин, тому мають взаємну зацікавленість у розвитку стабільних і плідних політичних, економічних і соціальних відносин [14]. Як невід’ємна частина економічного й торговельного діалогу митне співробітництво Україна – ЄС відіграє важливу роль у забезпеченні сприяння торгівлі, захисту законних інтересів громадян.

Вважаю, що незалежно від факту підписання Угоди слід продовжити порівняльно-правові дослідження актів національного митного законодавства й актів ЄС, зокрема джерел митно-правового регулювання; здійснювати науковий супровід пропозицій і рекомендацій громадських об’єднань представників європейської бізнес-спільноти; вивчати судову практику застосування митних норм і правил ЄС.

Література

1. Перепьолкін С. М. Міжнародно-правові аспекти митного співробітництва європейських держав : монографія / С. М. Перепьолкін. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2008. – 180 с.
2. Сидорук Т. В. Нова базова Угода між Україною та ЄС: перспективи політичної асоціації та економічної інтеграції / Т. В. Сидорук // Вісник НТУУ “КПІ”. Політологія. Соціологія. Право. – 2011. – Вип. 4 (11). – С. 73–77.
3. Науменко В. Перспективи у митному регулюванні у разі підписання і набрання чинності Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravotoday.in.ua/ua/press-centre/publications/pub-951>.
4. Угода про асоціацію. Україна та ЄС: шлюбний контракт у картинках (Структура Угоди) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.texty.org.ua/mod/datavis/apps/ugoda/int_1.html.
5. Гудов Я. Співробітництво України та Європейського Союзу в галузі митної справи / Я. Гудов // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка (юридичні науки). – 2010. – № 82. – С. 107–109.
6. Порядок денний асоціації Україна – ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію: Додаток (УКР-ЄС 1055/13). – Брюссель : Рада з питань співробітництва між Україною та ЄС. – 20 червня 2013 р. – 20 с.
7. Друзенко Г. Будет ли у Украины Лиссабонский договор по-украински? [Электронный ресурс] / Г. Друзенко, С. Друзенко // Зеркало недели. Украина. – 2010. – № 3 от 29 января. – Режим доступа : http://www.gazeta.zn.ua/POLITICS/budet_li_u_ukrainy_lissabonskiy_dogovor_pro-ukrainски.html.
8. Друзенко Г. А може, справді не читали?.. [Електронний ресурс] / Г. Друзенко // Дзеркало тижня. Україна. – № 39 від 25 жовтня 2013 р. – Режим доступу : <http://www.gazeta.dt.ua/internal/a-mozhe-spravdi-ne-chitali-kilka-notatok-na-polyah-ukrayinskogo-tekstu-ugodi-pro-asociaciyu-.html>.
9. Пасочник В. Асоціація з ЄС: зовнішньоторговельне перезавантаження України [Електронний ресурс] / В. Пасочник // Дзеркало тижня. – 2013. – № 37 від 11 жовтня. – Режим доступу : <http://www.gazeta.dt.ua/macrolevel/asociaciya-z-yes-zovnishnotorgovelneperezavantazhennya-ukrayini-.html>.
10. Воронкова К. Розпочато практичні кроки реалізації Рамкової стратегії митного співробітництва / К. Воронкова // Митниця. – 2012. – № 10 (95). – С. 12–13.
11. Про затвердження плану першочергових заходів щодо інтеграції України до Європейського Союзу на 2013 рік : Розпорядження КМУ від 13.02.2013 р. № 73-р // Урядовий кур’єр. – № 39. – 27.02.2013.
12. Про Національний план дій на 2013 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010–2014 роки “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” : Указ Президента України від 12.03.2013 р. № 128/2013 // Офіційний вісник Президента України. – 2013. – № 7 (Спеціальний випуск). – Ст. 249.
13. Про імплементацію у 2013 році Порядку денного асоціації Україна – ЄС [Електронний ресурс] : інформація – К., 2013. – 104 с. – Режим доступу : http://www.darn.kievcity.gov.ua/done_img/f/2171_1299959528.pdf.
14. Рамкова стратегія митного співробітництва між Україною і ЄС (проект), 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.arc.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article;jsessionid=075437AF37509B2C6D2437A6E4F96088.app3:1?art_id=3457996&cat_id=296951.